

Lidojedství

Motivy lidojedství jsou různé a dá se říci, že neexistuje žádná teorie, která by dokázala bezzbytku odpovědět, proč se takový jev kde objevil. Nejčastěji souvisí s náboženskými a magickými představami, proto například Aztékové a Mayové obětovali zajatce (jejich krev pomáhala uchovat pohyb nebeských těles a zaručovala trvání světa), jejichž těla pak byla snědena. Častá je také víra, že účastníci hostiny získají pozitivní vlastnosti člověka, z jehož masa pojedli (ze stejného důvodu byli v Tichomoří z obřadu vyloučeni obyčejní lidé - magická moc zabitého by je mohla zničit). Na některých místech světa existovalo lidojedství jako forma trestu za mimořádně těžké zločiny, jako msta, dokonce i jako svérázný pohřební obyčej. V 60. a 70. letech našeho století se objevily zvláště vědecké hypotézy o lidojedství jako formě kontroly populačního růstu nebo jako způsobu zajišťování dostatečného množství proteinů. Existují velice pečlivě zpracované tabulky dokládající počet narozených, zabitých, snědených, přehledy o nutriční hodnotě lidského masa a energetické náročnosti života v té či oné končině světa. Nesmíme samozřejmě zapomínat ani na případy, kdy se kanibalismu dopouštějí duševně nemocní lidé nebo ti, kteří k tomu byli dohnáni krajní nouzí a nám nepředstavitelným hladem. Všeobecně platí, že kanibalismus je považován za něco, co přesahuje obvyklou zkušenost člověka, byla a je to vždycky a všude naprosto mimořádná záležitost. Je to jev tak zvláštní, že ve všech kulturách bez výjimky, tedy i v té naší, západní nebo euroatlantické, jak se jí dnes říká, je spojován s podobně odpudivými a „nekulturními (ne-lidskými)“ jevy - s promiskuitou, krvesmilstvem, se záhrobními bytostmi, s nekulturností a divokostí.

Vyšel jsem z úvahy, že kanibalismus je především silným symbolickým znakem, který nám v naší kultuře signalizuje, že něco není v pořádku. Kanibal je ten, kdo se chová nepřátelsky, kdo nesdílí naši kulturu, je metaforou toho nejpokleslejšího stupně existence bytosti s lidskými charakteristikami. Proto se tolik nebezpečných tvorů v pohádkách a mýtech chová jako lidojedi, proto se věřilo a nadále věří, že „divoši“ jsou kanibalové, proto se slovo kanibal objevuje i v propagandě, když je třeba zostudit a ponížít nepřítele. Kanibalismus je i metaforou nezkracené divočiny - bez tohoto pojmu by ztratil smysl pojem kultury, který je jeho dokonalým protikladem i doplňkem.

1. *S čím se kanibalismus dává často do souvislosti?*
2. *Jaké pocity propojení s kanibalismem vyvolává?*
3. *Co všeobecně o kanibalismu platí?*

V 19. a na začátku 20. století byl celý západní svět souběžně s „objevováním“ nových krajů svědkem neustálého posouvání hranice mezi kulturou a ne-kulturou, tj. mezi západní civilizací a „divočinou“. S bělochem, ozbrojeným dobrou ručnicí, s tropickou přilbou na hlavě a v pevných botách, vstupovala civilizace do džunglí, pouští, hor a bažin (jaká to podobnost s překážkami, které na své pouti musí překonávat pohádkový hrdina!). Divoši houfně zanechávali svých kanibalských choutek. Kraj byl objeven a zkracen a tou „pravou“ divočinou, „kam noha Evropana dosud nevkročila“, se stávaly končiny stále odlehlejší a opuštěnější. Nikoho nevzrušovala paradoxní skutečnost: „objevitel“ procházel oblastmi, jejichž obyvatelé byli často považováni za nebezpečné a záludné bytosti, ba i kanibaly. Tak o nich aspoň mluvili dobře informovaní domorodci v místě, odkud cestovatel vyrazil. Když k údajným lidojedům přišel, obyčejně se dozvěděl, že kanibaly jsou ti další někde za lesem nebo za řekou. A tak cestovatel putoval divočinou od jednoho „kmene“ ke druhému, potkával slavné náčelníky a hrdé lovce, bál se útoku lidožravých šelem a nájezdů zběsilých zabijáků, ale ti jako kdyby před ním stále unikali někam za obzor. Jen sem tam, spíš výjimečně než občas, se mohl setkat s důkazy o skutečném kanibalismu. Přímých svědectví „z první ruky“ je tak málo, že skoro nestojí za řeč. A přitom podle černosti výskytu kanibalského motivu v pohádkách a mýtech by se zdálo, že v některých kulturách a v dávných dobách byl lidojed k potkání dnes a denně. Podle četnosti důvěryhodných svědectví z první ruky se naopak zdá, že bylo a je skoro nemožné na kanibala narazit.

4. *Proč je zvýrazněné slovo objevování v uvozovkách?*
5. *Vypiš 3 znaky divoštství a tři znaky kultury.*

SLAVNÉ DNY

PŘÍBĚHY, KTERÉ PSALY HISTORII

Když uvážíme, že si většina lidských skupin dává jméno, které v jejich jazyce znamená „lidé“, zatímco pro ostatní má většinou více či méně nactiutruhačské názvy, nebo dokonce nadávky, pak ti jini asi vlastně v jejich očích zas tak moc lidmi nejsou (např. Thajci označují výrazem Kcha obyvatele hor a neznamená to nic jiného než divoch nebo taky buran, ostatně notoricky známé Sioux – „zmije“ je původně také nadávka, kterou Dakoty častovali jejich sousedé). Oddělenost, cizost a možná i skutečná nebezpečnost člověka z jiné skupiny jej staví do blízkosti kategorie ne-lidských bytostí, někde na pomezí člověčenství a přírody, kultury a divočiny.

6. Vysvětli význam označení divoch.

7. Sociální identitu si buduje pomocí příslušnosti k určité skupině, dělíme pak svět na my a oni. Jaké vlastnosti obecně přidělujeme sobě (naší skupině) a jaké cizincům (jiným skupinám)?

Asi nejznámější z příběhů o lidech, kteří přežili jen díky tomu, že se uchýlili ke kanibalismu, je ten, který prožili studenti z Montevidea v roce 1972 v chilských Andách.

(...)

Etické problémy řešili jen na začátku své robinzonády, než se rozhodli mrtvé jíst:

„... Nepocházel z rančerské rodiny jako ostatní - byl to senzitivní socialistický intelektuál - a byl to on, kdo ospravedlňoval první snědené kousíčky lidského masa tím, že to srovnával s požíváním těla a krve Kristovy při svatém přijímání.“ (Read: 214)

Analogický problém nastal na konci jejich utrpení, když se měli vrátit do civilizovaného světa. Z rozhlasu věděli, že se jejich kamarádi dostali k lidem a že co nevidět přiletí vrtulníky:

„Budeme se muset dát trochu do pořádku“, řekl Eduarda. „Podívej se na svoje vlasy, Carlitos. Měl by ses radši učesat.“

„A co tady s tím?“ řekl Fernández a ukázal na části lidských těl, rozseté kolem letadla. „Nemyslíte, že bychom to měli raději pohřbít?“ „No a co?“ řekl Algorta. „Co když budou fotografovat?“ zeptal se Fernández. „Rozbijeme jim kamery,“ řekl Carlitos. „Ale co,“ povídá Eduarda, „není třeba skrývat, co jsme udělali.“ (Read 267-268)

Poslední noc v horách strávila část studentů (ostatní už byli odvezeni vrtulníky) se čtyřmi „andinisty“, příslušníky chilské horské služby: „Diaz chlapcům povídal o životě andinistů a vyprávěl jim několik dobrodružství, která v horách zažil. Oni mu zase podrobně vylíčili svůj

osud. Varoval je, že to, co udělali, může na okolní svět zapůsobit jako šok. „Ale pochopí to lidé?“ ptali se ho chlapci. „Samozřejmě,“ ubezpečoval je. „Až budou známa všechna fakta, každý pochopí, že jste udělali, co jste museli.“ (Read: 286-287)

Zpočátku se podařilo před veřejností zatajit, jak se chlapcům podařilo přežít. Ovšem už 26. prosince přinesly jedny noviny velkou fotografii, na které bylo vidět „polosnědenou lidskou nohu ležící na sněhu“ vedle zbytku letadla. To bylo sousto! Pornografický plátek se předháněl s poněkud serióznější, mi tiskovinami a chlapci byli dokonce obviňováni, že si vymysleli lavinu (která zabila osm jejich kamarádů) a pobili je sami, aby je mohli sníst. Jen jedny chilské noviny měly palcový titulek: "Snad jim Bůh odpustí". Jako kdyby nestačilo, čím museli projít za těch deset týdnů v horách. Jeden z těch, kteří se nedožili příchodu záchránců, po sobě zanechal dopisy pro svého otce: „Co se ti bude zdát neuvěřitelné - a i mně se to zdá být k nevíře - je, že jsme dnes začali řezat maso z mrtvých, abychom je mohli jíst. Nedá se nic

dělat... Jestli by měl nastat ten den a já jsem mohl někoho zachránit svým tělem, rád to udělám.“ (Read: 295)

8. Vysvětli, co znamená alibismus. Jedná se podle vás při přirovnání k tělu a krvi Kristově o alibismus? Proč ano, proč ne?

9. K čemu se příběh zneužil? Vysvětli reakci veřejnosti. Proč ji způsob, jakým se kluci zachránili, tak znepokojil?

10. Znáte jiné události, při kterých byly tak kruté podmínky, že se lidé uchýlili ke kanibalismu?

11. Proč je kanibalismus divácky a čtenářsky vděčné téma?

12. Odsuzujete čin přeživších chlapců?

SLAVNÉ DNY

PŘÍBĚHY, KTERÉ PSALY HISTORII